

یادداشت /راضیه رضاییگی ثانی*

چالش‌های حکمرانی محلی در ایران

در قرن بیست‌ویکم و در خلال پارادایم‌های نوین نگرش به شهپر، محله به‌عنوان واحد اصلی اداره شهپر تلقی شده و الگوی مشارکت مستقیم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان در اداره امور مطرح شده است. در بستر این تغییر نگرش به اداره شهر، مفهوم «حکمرانی محلی» شکل گرفته است. حکمرانی محلی به معنای تقویت نقش نهادی جامعه مدنی از جمله شوراهای و انجمن‌های محلی در تمرکززدایی از مدیریت کشور و نهادینه کردن دمکراسی محلی و تحقق حقوق شهروندی بوده و به‌عنوان الگویی مؤثر و کارآمد برای جلب مشارکت قانونی و نظارت مردم در اداره شهر و تأمین نیازهای شهروندان شناخته شده است. حکمرانی محلی از طریق تقویت نقش مردم در اداره امور شهپر، به تقویت نهادهای جامعه مدنی و اصلاح ساختار مدیریت شهری با مشارکت مردم منجر می‌شود.

نگاهی به سابقه تشکیل نخستین نهاد مدنی در ایران نشان می‌دهد که تشکیل انجمن بلدیة در ابتدای سده پیشین و در پی آن انقلاب مشروطه و قانون اساسی برآمده از آن را می‌توان نخستین گام‌های حرکت به سمت حکمرانی محلی دانست. تشکیل انجمن‌های ایالتی - ولایتی و انجمن بلدیة که بر عملکرد شهرداری‌ها نظارت داشتند، در زمان خود اقدامی بسیار پیشرو تلقی شده و نمادی از حکمرانی محلی به شمار می‌رفت. پس از انقلاب اسلامی نیز حکمرانی محلی در ایران در قالب تشکیل شوراهای اسلامی شهر، روستا، بخش، شهرستان، استان و شورای عالی استان ادامه یافت. امروزه شوراهای اسلامی شهر به‌عنوان رکن تصمیم‌گیری، بستری برای تحقق حکمرانی محلی مردم و اداره امور شهرا توسط نمایندگان منتخب مردم هستند و الگوی بارزی از تمرکززدایی اداری در نظام جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شوند. به‌رغم تلاش‌های به عمل آمده در طول یکصد سال گذشته به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی و گام‌های خوبی که تاکنون برداشته‌شده، با این حال هنوز به این پیش‌نیاز اساسی در برنامه‌های توسعه کشور و مدیریت شهری پاسخ داده نشده است و همچنان در مدیریت و برنامه‌های توسعه کشور، حکمرانی محلی و پاسخگویی به مطالبات مردمی همواره به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی مدیریت شهری مطرح شده است.

حکمرانی محلی به‌معنای اداره خردمندانه شهر در سطوح محلی و توسط دخیلان و شکل‌گیری قدرت از پایین به بالا است. در این بین نباید لایه‌های مختلفی برای آاره شهر ایجاد و مشارکت از سطوح ابتدایی تا بالاترین سطوح و حد اعلای آن مورد توجه واقع شود. مشارکت از پایین‌ترین لایه‌های آن که شامل اطلاع‌رسانی، نیازسنجی و نظرسنجی از شهروندان است تا تدفیع اختیارات به مدیران محلی را در برمی‌گیرد. اگر باین چارچوب نظری به موضوع مشارکت در ایران بنگریم، با این مسئله مواجه می‌شویم که قوانین بالادستی همچون قانون تشکیلات و انتخابات محلی را نتوانسته‌اند جایگاه خور و مشارکت را برای شوراهای به‌تبع آن برای شوراهای را ایجاد کنند. نهادهای محلی در نظام سیاستگذاری ایران عموماً از جایگاه مناسسی برخوردار نبوده و در سطح پایینی از مشارکت نقش داشته‌اند. این جایگاه ضعیف شده سبب شده تا حتی در صورت تقویض اختیارات به شوراها آنها ظرفیت و توان کافی برای مشارکت واقعی را نداشته باشند. قدرت اندک شوراهای شهر درحالی است‌که باید پاسخگوی تمامی مسائل شهری باشند.

در چنین فضایی است که فعالیت شورایی در پی خبری و گمنامی در محلات آغاز شده و حضورشان به سمت عادی شدن پیش رفته و دیگر انگیزه‌ای در میان مردم برای مشارکت در امور ایجاد نمی‌شود.

اسبب‌های مطرح شده نشان می‌دهد که عملکرد و اثربخشی نهادهای جامعه مدنی به‌دلیل ضعف‌های موجود در ساختار تشکیلاتی و چارچوب نامناسب وظایف تعریف شده برای این نهادها در مقیاس محلی در سال‌های اخیر از کارایی و اثربخشی لازم برخوردار نبوده و نیازمند بازنگری جدی در نحوه مدیریت و عملکرد آنهاست. از آنجایی که نقش شوراها و شورایی‌ری‌ها در زمینه درگیرسازی شهروندان در امور محلی بسیار حائز اهمیت بوده و بسترساز حرکت از سمت نظام متمرکز مدیریت شهری به سمت حکمرانی محلی و خروج شهروندان از انفعال در برابر مسائل شهر و به‌ویژه محله و دستیابی به یک نظام برنامه‌ریزی محلی کارآمد است؛ بنابراین تقویت هویت‌های محله‌ای و بهره‌مندی از مشارکت نهاد‌های جامعه مدنی و اجتماع محصور نیازمند بازتعریف ساختار مشارکت، تغییر رویکرد، بهره‌مندی از روش‌های نوین، تغییر نگرش و تقویت مهارت‌ها و توانمندی‌های مسئولان امر برای پذیرش مشارکت است.

یکی از راهکارهایی که می‌توان در شرایط کنونی برای تقویت حکمرانی محلی در ایران از آن بهره گرفت، تقویت رویکرد تسهیلمگری برای مشارکت مردم در اداره امور است. تسهیلمگران با برخورداری از دانش بومی تخصصی در کنار مردم قرار می‌گیرند و با آموزش و آگاهسازی سطح آگاهی مردم در انسیب به مسائل شهری ارتقا می‌بخشند.

راهکار دیگر برای ارتقای حکمرانی محلی، بهره‌گیری از ابزارهای نوین و روش‌های هوشمند جهت اطلاع‌رسانی شفاف و جلب مشارکت مستقیم شهروندان در امور محلی است. امروزه استفاده از اپلیکیشن‌های شهروندی امکان مشارکت مستقیم شهروندان را در موضوعات گوناگون شهری از جمله نیازسنجی، نگهداشت شهر، نظارت بر پروژه‌ها، تأمین مالی جمعی و... فراهم کرده است. اپلیکیشن‌های شهروندی با ایجاد امکان اطلاع‌رسانی شفاف به شهروندان، آنها را در موضوعات محلی درگیر می‌کنند. این شکل از درگیرسازی بدون واسطه شهروندان، گام نخست و بستر اولیه شکل‌گیری مشارکت واقعی و فعالانه است. اطلاع‌رسانی شفاف سبب اصلاح الگوی ذهنی شهروندان و ارتقای سطح اعتماد آنها به مدیریت شهری شده و در بلندمدت به‌ز نقای حسن تعلق به شهپر و محله، افزایش کیفیت زندگی شهری و افزایش رضایتمندی شهروندان منجر می‌شود.

© معاون سیاستگذاری شهری مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

مرور تاریخ معاصر با احیای خانه‌های ارزشمند

مدیریت شهری احیای بناهای ارزشمند و تاریخی را در دستور کار قرار داده که از میان آنها مرمت خانه پدری فروغ اواخر امسال آغاز می‌شود

نسبیت به این بناها بی تفاوت باشیم، قطعاً ناپود می‌شوند و جایگزینی برای آنها نخواهیم داشت.

مرمت طبق ضوابط فنی و اصولی

مرمت خانه پدری فروغ فرخزاد(شاعر معاصر فارسی) توسط شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران انجام می‌شود. این خانه در محله امیریه، کوچه خادم‌آزاد قرار دارد و هشتم دی‌ماه ۱۳۱۳ بانوی شاعر فروغ فرخزاد در آن چشم به جهان گشود و سال‌ها در این محله زندگی کرد. خانه سال ۹۷ ثبت ملی شد و در لیست بناهای تاریخی و ارزشمند پایتخت ایران ثبت شده است. فرخزاد در این محله متولد شد و در آنجا درگذشت و به همین دلیل مدیریت شهری قصد دارد در راستای جلوگیری از تخریب و حفظ میراث گذشتگان آن را احیا کند و انطور که محمد مؤیدی، مدیرعامل شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران گفته براساس پیش‌بینی‌ها این کار تا پایان امسال با انتخاب پیمانکار واجد شرایط از طریق برگزاری مناقصه، آغاز می‌شود.

به گزارش همشهری، بناهای تاریخی بخشی از هویت تهران هستند و حفاظت و حراست از آنها ضرورت دارد. در این میان برخی از بناها و خانه‌ها هم از حیث اینکه زادگاه نامی بوده یا بزرگان شهر از آن زیست کرده‌اند، اهمیت دارند و چون میراث فرهنگی برای انتقال به آیندگان باید حفظ

و نگهداری شوند. مانند خانه نیما یوشیج، سمین دانشور و جلال آل احمد، مهدی اخوان ثالث، پروفیسور سیدمحمدحسبایی و... به گفته سیداحمد علوی، رئیس کمیته گردشگری شورای شهر تهران بناهای تاریخی ارزشمند نشان از قدمت و عظمت فرهنگ ما دارند و اگر

تشریح

را در دستور کار قرار دهد. چراکه قصد دارد با گشودن در این خانه‌ها به روی عموم مردم فرصت بهره‌مندی از سرمایه‌های معنوی را در شهر برای همگان فراهم کند. مانند خانه موزه سمین و جلال آل‌احمد که این روزها مردم با حضور در خانه این زوج ادبی معاصر، با سبک زندگی و شیوه

نگارش آنها بیشتر آشنا می‌شوند. در واقع احیای خانه پدری فروغ فرخزاد که دوران کودکی این شاعر معاصر در آن رقم خورده است، شاید تحقق این شعر فروغ: «اگر به خانه من آمدی برای من ای میران چراغ بسایور و یک دریچه که از آن به ازدحام کوچه خوشبخت بنگرم» باشد.

اقدامات پیش‌بینی‌شده

به گفته محمد مؤیدی، مدیرعامل شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران، اقداماتی در راستای تملک، ساماندهی، مرمت و بازسازی خانه‌های همشاهپر، تاریخی، خانواده معزز شهدا و مدارس دارای شهید با هدف کمک به ارتقای هویت و حس تعلق شهروندان پیش‌بینی شده است که برخی از آنها عبارت‌اند:
■ مرمت عمارت و توفی‌الدوله: این عمارت داخل باغ سلیمانیه قرار دارد که سال ۹۸ طی انعقاد تفاهنامه‌ای در بنیاد مستضعفان شهرداری تهران واگذار شد؛ اما با توجه به آثار تخریب اقدامی برای مرمت آن صورت نگرفته است. اکنون شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران متولی احیا و مرمت آن شده و مطالعات اولیه به اتمام رسیده و به‌زودی مرمت این بنای تاریخی شروع می‌شود.
■ تملک خانه شیخ فضل‌الله نوری: این ملک ۱۰ساله در خیابان بهشت، بن‌بست جوان قرار دارد و سال‌ها پیش در راستای احداث حسینیه توسط خیریه و هیئت صنف کفاشان خریداری شده است. در دوره ششم مدیریت شهری تلاش کرده تا از طریق مذاکره با صنف کفاشان این ملک را تملک کند که توافقی هم انجام شد؛ اما گویا بنا به دلایلی نمایندگان صنف کفاشان از واگذاری ملک به شهرداری منصرف شده‌اند. به‌ر حال راه‌ها شدن این ملک سبب تخریب بخش‌هایی از آن شده است و مدیریت شهری همواره تلاش می‌کند با جلب رضایت نمایندگان صنف کفاشان ملک را تملک و زمینه مرمت و احیای آن فراهم کند.

■ احداث مسجد آینه‌دنه: در زمان اجرای طرح بزرگراه امام‌علی (ع) ساختمان قدیمی مسجد آینه‌دنه در محله چهارم دستکاه منطقه ۱۴ تخریب شد و ساخت مسجد جدید در دستور کار شهرداری تهران قرار گرفت. پس از واگذاری زمین توسط شهرداری منطقه به شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران، عملیات اجرایی و تجهیز کارگاهی در راستای ساخت مسجد محلی در ۴طبقه و زیربنای ۲هزار مترمربع شروع شده است.

■ ساخت مسجد حجت: این مسجد داخل بافت فرسوده منطقه ۱۵ قرار داشت که هنگام ساخت بزرگراه امام‌علی (ع) تخریب و مقرر شد مسجد جدیدی توسط شهرداری تهران احداث شود.

■ اکنون ساخت مسجد در طبقه ۴، هزار و ۳۵۰مترمربع شروع شده و در مرحله فونداسیون و اسکلت بندی قرار دارد.

■ ایجاد کانون فرهنگی دانش آموزی: طبق دستور شهردار تهران مبنی بر حفظ و گسترش ارزش‌های فرهنگی و به‌ویژه ایثار و شهادت، شناسایی مدارسسی که بیش از ۲۰شهید دارند در دستور کار شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران قرار گرفته است. بر این اساس مقرر شد مدرسه شهیدسلمان فارسی یا ۱۵۹شهید تبدیل به نماد کانون ایثار و شهادت در منطقه ۱۷شود.

مدیرعامل سازمان زیباسازی شهر تهران خیر داد:

روز شمار برای بازگشایی خانه اتحادیه

کوچه اتحادیه به اتمام می‌رسد و با نصب موانع از تردد موتورسواران جلوگیری می‌شود و گردشگران و بازدیدکنندگان می‌توانند بدون غوغای در این کوچه تردد کنند.»

افتتاح موزه مشاهیر با اندکی تأخیر

راه‌اندازی موزه مشاهیر در خانه اتحادیه، از دیگر برنامه‌های سازمان زیباسازی شهر تهران است که به گفته صیادی، فرارست در این موزه از ۲۰۰مجسمه‌های رتال (واقع‌گرا) از مشاهیر عرصه‌های فرهنگی، ادبی، سیاسی، ورزشی، هنری، شهدا (سردار حاج قاسم سلیمانی) و... رونمایی شود. همچنین موزه مشاهیر دارای دکور و طراحی خاص و چشم‌نوازی است که علاوه بر مجسمه‌های سایر رتال، آثار چون کتاب ولوزم شخصی شهید هم‌نگهداری شده و در معرض دید مردم قرار می‌گیرد. مجسمه‌ها آماده و در انبار سازمان قرار دارند که باید به موزه منتقل و در مکان‌های پیش‌بینی شده قرار داده شوند که به گفته رضاصیادی، این کار زمان بر است و از این‌رو موزه مشاهیر با تأخیر افتتاح می‌شود. فازهای دوم و سوم

تقویت ناوگان حمل‌ونقل عمومی با ۵۵۰دستگاه اتوبوس

حدود ۹۰۰میلیون تومان و هر دستگاه اتوبوس سطح ۳ به‌طور متوسط حدود ۵۰۰میلیون تومان، هزینه می‌شود. نکاحی با اشاره به پرداخت یارانه بابت نوسازی اتوبوس‌ها عنوان کرد: «برای تأمین اعتبار مسیری طراحی شده تا اتوبوس‌ها با توجه به سطح بازسازی، یارانه بازسازی در یافت کنند که این کار در حال انجام است و منابع بر حسب دستور شهردار تهران ارایز شده و در اختیار شرکت قرار گرفته تا براساس میزان پیشرفت بازسازی به بخش خصوصی پرداخت شود.»

موضوع دیگری که شهرداری تهران در راستای توسعه ناوگان اتوبوسرانی پیگیری می‌کند، ورود اتوبوس‌های وارداتی است و انطور که نکاحی عنوان کرد: «در کشور محدودیت تولید وجود دارد و از هر اقدامی که امکان تأمین اتوبوس برای شهپر را فراهم کند، استفاده می‌کنیم.»

نقل قول خیر

محمد مهدی عزیزی مدیرعامل سازمان مدیریت پسماند شهرداری تهران ۵۰۰انبروی کارگری و ۳۰۰آموزشگر، ۳۴۰دستگاه وانت ملودی، ۵۰دستگاه خودروی جمع‌آوری پسماند، ۲۰دستگاه خودروی غلطان و ۱۱دستگاه تانکر جزو تجهیزات و ماشین‌آلاتی بودند که در مسیر راهپیمایی جاماندگان آریعین از میدان امام حسین (ع) تا حرم مطهر فعال بودند و تلاش شد که جمع‌آوری پسماند تا بیش از ۸۰درصد تفکیک شده باشد و پسماند خشک و تر به‌صورت مجزا جمع‌آوری شوند. هم‌اکنون ۹۰درصد عملیات انجام شده و موب‌ها در حال جمع‌آوری هستند.

رضاشرفی

شهردار منطقه ۱۰تهران

طراحی سردر جنوبی امامزاده معصوم (ع) تا پایان سال اجرا می‌شود. محله‌های بریانک و هفت‌چنار واجد ارزش‌های تاریخی و گردشگری هستند. در این چارچوب امیدوارم طرح پهنه گردشگری منطقه هرچه زودتر تصویب شود تا بتوانیم اقدامات بهتر و بیشتری برای ساماندهی این محلات و همچنین امامزاده معصوم (ع) انجام دهیم. قدمت و پیشینه طراحی و جایگاه آستان امامزاده معصوم از منظر معماری و تاریخی براساس رویکرد معماری ایرانی و اسلامی است.

خیر

اجتماع بزرگ امام‌حسنی‌ها در میدان آزادی برگزار می‌شود

شهردار منطقه ۹ از «اجتماع بزرگ امام‌حسنی‌ها» به مناسبت سالروز وفات پیامبر اکرم (ص) و شهادت امام‌حسن (ع) در میدان بزرگ آزادی خبر داد. به گزارش همشهری، سیدمحمدرحیم مرتضوی با تأکید بر اجرای برنامه‌های مناسبتی در میدان آزادی به‌عنوان قطب فرهنگی غرب پایتخت گفت: «در نظر است تا بزرگ امام‌حسنی‌ها به‌عنوان نخستین و بزرگ‌ترین سالروز وفات پیامبر اکرم (ص) و شهادت امام حسن مجتبی (ع) برنامه‌ای قاسخ در ورودی غربی پایتخت واقع در میدان آزادی برگزار شود.» او ادامه داد: «اجتماع بزرگ امام‌حسنی‌ها به‌عنوان نخستین و بزرگ‌ترین برنامه‌اجرایی با مضمون ذکر مصایب اهل‌بیت در واپسین روزهای ماه صفر در سطح کشور با همکاری نهادهای مذهبی و خدمت‌رسان و حضور مدبران ارشد شهری و دولتی به‌منزبانی منطقه ۹ برگزار می‌شود.» او باور و شد: «در اجرای برنامه مذکور، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی منطقه ۹ به‌همراه اداره کل فرهنگی شهرداری تهران به‌منظور اجرای هرچه باشکوه‌تر برنامه فعال بوده و مشارکت دارند.» مرتضوی در ادامه با اشاره به برپایی موب‌کب‌های فرهنگی در اطراف میدان آزادی عنوان کرد: «موب‌کب‌های مذهبی، سلامت‌محور، پذیرایی و... در خیابان‌های منتهی به میدان آزادی از جمله بزرگراه آیت‌الله سعیدی و خیابان آزادی خدمت به شهروندان را انجام می‌دهند.» اجتماع بزرگ امام‌حسنی‌ها روز جمعه یکم مهرماه ساعت ۱۶ در میدان آزادی با حضور مداحان بین‌المللی برگزار می‌شود.

عکس خیر

نقش مهر روی دیوار مدارس

در آستانه آغاز سال تحصیلی جدید طرح نقش مهر با دانش‌آموزان توسط سازمان زیباسازی شهر تهران اجرا می‌شود. نقاشی دیواری شیوه‌ای ایده‌آل برای زیباسازی فضای مدارس است که می‌تواند بر روحیه جمعی و نشاط اجتماعی دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد. از این‌رو ۱۰۷ اثر هنری فاخر از ۸۱هنرمند انتخاب شده است که تا مهر ماه روی دیوار مدارس نقاشی می‌شوند.